

Lyukas kétfilléres...

Feri az alumínium-csőveket fekteti a paprikasoron végig.
Könnyű a cső, könnyen fordul a vállán és úgy fekszik végig a barázdán, hogy a hátán szanzonkodik a fény.

A lányok hosszan kigyózó sorban hajlongnak és ügyes mozdulatokkal dugdoszák a paprika palántákat.
Feri siet a csővel és úgy fordul, hogy a vége Piros ruháját érintse.

Észreveszi a lány, de nem néz fel. A fiú kinyitja a száját, mint aki szólni akar, de elharapja és fordul vissza a csatorna-part-hoz, ahol a többi öntözőcső fekszik.

Egyenkint sorolnak ki a lányok az útra. Mikor Piros is kiér, a lábából válogatja a palántákat és a másik ormóra fordul.

Míg a derekát egyengeti, elnéz a fason túlra, ahol három szkréper hordja a földet. A harmadik gép akkor fordul ki a mély anyagárokba és a kitűzött piros-fehér rudak mellett dübörög a kemény sziken. Billegeti a ládát, nyílik a szája és lassú terítéssel szóródik belőle a föld.

Ahol terített, ott már sárga, de ahol még nem járt a gép, sószinű, szappanszínű és kemény, mint a szikla.

Piros lehajol és indul a barázdában végig.

Látta, hogy intett a fiú a gépből, a lány csak mosolygott, de nem ért el addig, hanem Ferinél akad meg, aki a Mannesmann-csőveket kapcsolta össze patentkapcsolóval.

Mellette hancúroznak a lányok. Nem nagyon hallja, hogy mit beszélnek, azt sem, hogy nevetgélnek.

Piros mellé lép, látszik mögötte a nyoma, amit a tornacipó hagyott utána. Ujjait a nyers föld ragasztotta teli, nem látszanak a körömök, nem látszik a bőr sem, csak a szilárd, sár. A hátrakötött haja a szemébe omlik, amitől Feri nem tud odanézni.

A hajának mondja, amit pedig a szemének szánt:

— Két hét múlva elmegy...

Piros úgy tesz, mint aki nem hallja. Látja a fiút, hogy ott babrál mellette a patentkapcsolóval. Kétszer is lekattintotta a fület, míg jó lett.

— Mezőtúrra...

A lány kezébe sánya palánta akad, félredobja és erősebbet választ. Odaesett a fonnyadt zöldlevél a fiú lába elé. Felveszi és úgy forgatja ujjai között, mint egy virágszálat.

— A kétfillérest hordja...

Felegyenesedik Piros. A többiek néhány lépéssel előrébb vannak. Utánuk igyekeznek és közben mosolyog.

Nem Ferire, hanem messzibb, ahol a svájcisapka billegőjén virít a lyukas kétfilléres...

A szőrófejek a hosszan lefektetett csővekből ágaznak ki és a föld felett alig egy arasznyira forognak körbe és prüszkölnek magukból a vizet. Rá az ültetett palántákra, az ormókra és a barázdákba...

Feri olyanok látja az egyévfolyt vizugárt, mintha sűrű köd hullana. A lefelé igyekvő Nap végignyújtja sugarait, rászórja a műeső szikráira és alatta úgy bújik el lekushadt fejével, hogy a ruhája sem lesz vizes...

A lányok a fasonban vetkőznek, öltöznek. Biciklit pumpálnak és akik közelebb laknak, gyalog vágnak neki az útnak.

Piros is köztük van és fésüli a haját. Mozgásán látja Feri, hogy nem siet. Kényelmesen meríti hajába a fésűt, kezével lapogatja, igazgatja és a felhúzott blúz mögött apró rengéssel fészál a melle.

Utolsónak indul a lány, de nem messzire, mert szemben vele piros motorkerékpár jött és mellette lefékezett. Hátra ült Piros és a nekiiramodott motor füstöt csapott hátra. Úgy látja Feri, hogy a füst lehasalt a köre, de lehet, hogy keménynek találta, mert megrázta magát és az útszéli bokrokon keresztül elsuttant a pihenő szkréperrek felé.

A motoros fején a sapka félre van csapva és a billegőn virít a lyukas kétfilléres...

Biciklivel az öregisten nem éri utol, de nem is igyekszik Feri. Inkább valami szépre akar gondolni. Arra, hogy nem kell kannával hordani a vizet, nem kell vedreznit sem, nem kell spórolni sem vele, van elég.

Milyen szépen spriccelik a szőrófejek az esőt. Forognak körbe-körbe és, hogy ne legyen unalmas, menetközben rangatják a vállukat. Hangot is adnak, úgy hallja, mintha azt mondanák:

— Petty, petty...

Kicsit erőlködnek, de ilyenkor mindig messzibbre lövelik ki a sugárt és mire földet ér, olyan apróra hull széjjel, hogy meg sem lehetne számolni.

Sarkára guggol Feri. Arrébb még két ember van az úton. Az egyik valamit majszol, a másik fújja a füstöt a cigarettából és úgy teszi hátra a kezét, hogy a hasát nekivevő az esteli fényeknek.

Arra ment el a motor és vele a fehérblúzos Piros. Arra, ahol a nap olyan, mint egy csipkészlű tányér. Közébe lehet nézni, kicsit vakít ugyan, de így is látja, hogy a motoros felkanyarodik a gátra és irányt vesz a hullámtér füzesi felé...

Paprikát esznek, füstölt szalonnal.

Kicsit fűz, de jobb, mint a semmi. Pirosnak nem ízlik a szalonna. Kenyőre mézet csurgat, de azt is olyan immel-ammal rágja.

Feri nem akar arra nézni. Az utat figyeli, azon túl a digózott föl-

deket, amiben növésnek indul a mérgező zöld csalamádé. Holnap annak is inni adnak, a csőveket már oda is készítették.

Neki is fűz, a paprika, de rágja, ropogatja és az izzadó fejről a térdére teszi a svájcisapkát. Beletúr a hajába és arra gondol, hogy előbb-utóbb akad egy lyukas kétfilléres. Majd megajándékozva valaki. Vigyáz is rá, mint a zeme világára.

Később arra neszelt, hogy Piros fut a fason végig. Lobog utána a szoknya, port ver a tornacipó talpa és a kőénybokrok mellett lehuppan a földre.

Öklöndözött és úgy mondták a lányok, hogy haj került a torkára.

Komoly lány Piros. Ritkán nevet és sokat néz a semmibe. Feri még nem kérdezte meg, hogy mit lát ott. Sok minden van, de mindenki másképp nézi. Van, aki csak a felhőt látja, a borulást. Van, aki a felhőn át kikönyöklő sugarakat. Ki így, ki úgy. A ládát sem bírja mindenki egyformán, ha telerakják uborkával. Az egyiknek nehéz, a másiknak könnyű és úgy szalad vele, hogy nem lehet utolérni.

Piros viszi a ládát. Feri nyúl érte és egymásra helyezi a stráfkocsin. Úgy fordul mindig, hogy lássa meg a lány a sapkáján a kétfillérest.

A negyedik lánánál veszi észre:

— Kaptad?

Kicsit szorul a hangja, mint a felhő, amiből esőt várnak, de még sem esik. Meglehet, hogy csak vihar lesz, ami az útról úgy elviszi a port, hogy nem marad más, csak a beékelődött kövek.

Feri dünyög:

— Uhum...

Szeretné, ha Piros feljönnék ki segítségnek, mert az állomáson a nyitott vagonba kell rakni.

Az utolsó lánánál a brigádvezető szól:

— Maris, meg Irén mennek veled...

Leszáll a kocsirol és míg a lányok szatyortért mennek, Piros mellé húzódik.

Nem néz a szemébe, pedig most nem csúg oda a haja. A göröngyöket figyeli, amit a bakancsa morzsol szét. Nera dölne össze a világ, ha megfogná a blúz ujját, akkor sem, ha megsimítaná a haját. De nem teszi, inkább zsebgyűrűi a kezét és úgy szól, hogy ne hallja más, csak Piros:

— Nem kaptam seakitól... Az enyém...

Mosolyog Piros. A melegség a nyakától indul el és végigszalad az arcán. A hajátvébe is befészkelte magát és izadságcseppeket csalt ki onnan.

Az utolsó fordulónál gyorsabban pakolnak, mert a Nap a hosszú gerincű istállók mögött ereszkedett lefelé és a vagonnak el kell menni még ma este.

Nem kellett noszogatni senkit, úgy is siettek.

Piros is kocog a ládával. Nyújtja fel Ferinek, a fiú is kap utána és hirtelenjében leesik a sapka a fejről.

Piros felemeli.

Kezében tartja és nézi a sapkát és nézi Ferit. Mire a fiú csúszik, már lent van a billegőrol a kétfilléres és új van a helyén, amit a kötője kis zsebéből vett ki a lány.

Nyújtja a sapkát és szalad a másik lánáért.

A brigádvezető kihagyta a ceruzát és a lemezt súlyt felírja egy pepita-noteszba. Hangosan szól Ferinek:

— Ki menjen rakodni?

Nevet Feri. Szólni is akar, de a köves-úton motorkerékpár porzik és a helkométerkónél lefordul az útról az akácfák árnyékába. Piros is az útra néz. Úgy látja Feri, hogy a lány arca nem mutat semmit.

A brigádvezető sem, aki várja a szót és ceruzájával kopogtatja a notesz fedelét:

— Kit akarsz?

Csendesen szól Feri:

— Marist, meg Irént...

A kocsi elindult az állomás felé, ahol várta a vagon.

Csak félszettel néz arra. Úgy szedelözködnek, mint máskor. Biciklit pumpálnak, fésülködnek, vizes kötővel megtörlik az arcukat. Nylon-szatyort a karjukra fűzik és indulnak haza.

Piros gyalog indult.

A motoros mellett megáll, mert az intett neki.

A fiú mutogat a motor hátuljára és onnan a toronyra, ami a poros akácfák fölött úgy emelkedik ki, mint egy zöldrozsdás szigony.

Akaratos lány Piros. A vállán ránt és úgy tesz a kezével, mintha fűgét mutatna. Hirtelen fordul és leng utána a szoknya.

Lehet, hogy kacagott is. De azt már nem hallotta Feri, mert a kocsi zörgése elnyelt mindent. A motor túrázását is, csak a füst maradt utána és a növény távolság, amit kinyújtott kézzel sem lehet összefogni...

Feri is kacag. A sapkát félrevágja a fején, de úgy, hogy érezze a lyukas kétfillérest.

A kocsi a Mannesmann-csővek mellett zörög el. Látja a motort is, amit sátorponnyával takartak be és alul zsíros szíjjal húzták össze, hogy a szél sem karisztoljon benne.

Arra gondolt, hogy ügyes dolog vele a locsolás. Nem kell árkolni sem és jobban megáztatja a földet, mint az olyan eső, amelyik leveri a paprika leveleit.

Igaz, hogy kinövi, de úgy jó az, ha nem esik semmiben sem kár.

SZONYI ISTVÁN

ZEBEGÉNYI TEMETÉS

„Eljön az, akit a törvény bebörtönöz...”

Los Angeles-i üzenet
József Attiláról

Alig egy hét alatt tette meg a közel tízezer kilométeres utat a kaliforniai Los Angelesből Budapestig — persze légi postán — az a levél, amelyben egy jó régen, még a harmincas évek végefelé kivándorolt jó barátom, Taussig Lajos küldött haza néhány rendkívül érdekes és irodalomtörténeti szempontból kétszázötven értékes József Attila-dokumentumot. Jó negyed századon át vajmi keveset tudtam róla, de tavaly nyáron váratlanul hazalátogatott, nem is egyedül, magával hozta már odakint született és apja nyelven alig tudó fiát. Az óhazában egy igen kellemes hónapot töltött. Felkutatta hajdani barátait, ismerőseit, köztük engem is.

Emlékezés Dos-ra

A margitszigeti Nagyszálló teraszán eleveitgettük régi, közös barátok emlékét. Főleg szegediekét, hiszen mindkettőnknek Szeged a szűkebb pátriánk. Sokat beszélünk a már nagyon régen elhunyt édesapjáról, Tardos-Taussig Ármiról, az egykori vasúti főmérnökről, aki annyira jelentős és maig emlékezetes szerepet töltött be hosszú, tevékeny és termékeny évtizedeken át Szeged kulturális és politikai életében, mint alkotóművész és irodalombarát és mint a munkásmozgalom bátor harcosa.

Baráti körben „Dos”-nak becézték. Így hívta Móra Ferenc és Juhász Gyula is, akikhez meleg barátság fűzte, és akik igen gyakran voltak vendégei mezei „üvegteszkulánumban”.

Kedves hely volt ez az üvegkálitka. Zrínyi utcai házának udvarán állott, az első emelet magasságában. Lakásával keskeny függőhíd kötötte össze. Ez volt a műhelye, a szalonja.

Amikor meghalt, 1936-ban, hagyatékában öt vaskos emlékkönyvet talált Lajos fia és Elly lánya, aki akkor már neves fotókémius. Dr. Gáspár Béla felesége volt.

Lapozgatás az emlékkönyvekben

Taussig Lajos hűgával és sógorával edesapjuk halála után Amerika földjére emigráltak az egyre fenyegetőbb fasiszta terror elől. Először Hollywoodban telepedtek le, majd a Csendes-óceán messzi partján, Los Angelesben. Ezt az öt emlékkönyvet is magukkal vitték és azóta, ha elfogja őket a honvágy, vagy edesapjuk emlékét akarják felidézni, ezekben a kötetekben lapozgatnak.

A szegedi egyetem irodalomtörténeti intézetének Taussig Lajos már három évvel ezelőtt elküldte Juhász Gyula néhány rendkívül fontos vallomásának fénymásolatát.

Az öt vaskos kötet úgy látszik, még rengeteg feltárat-

lan érdekességet rejteget. Ezek közül válogatta most ki Taussig Lajos a fiatal József Attila emlékét megörökítő kéziratokat és küldte el red-

mával még csiszolt rajta valamit a költő. Sokkal jelentősebb azonban az az öt prózai sor, amit a verse elé írt nyilván ajánlasképpen Tardos-Taussig Ármirnak:

„A művész kitárt ajtaja szeretet épít a város közepén, mert mélyeséges virágaival tudja, hogy eljön az, akit a törvény bebörtönöz, mert fölszakított mellén mutatja a mennyboltozat lángoló sebeit; aki új transzparenszeket csókol a reménytelen homlokokba, a Lázadó Krisztus...”

A vers alján az ismert aláírással: „Sok szeretettel, Szeged, 1924. dec. 10. Szerda, ebédnap.” Az aláírás alatt külön jegyzet:

„Megjelent: 1923. okt. Kékmadár.

1924. júl. 11. Népszava. Az elítélésemet követő napon.”

Eldugott sorok

A kétoldalas fénymásolat-hoz is közöl néhány fontos adatot Taussig Lajos levele. Megírja, hogy a Lázadó Krisztus kéziratát csak nehezen találta meg az emlékkönyvben, amelyhez edesapja pontos tartalomjegyzéket is készített. Eszerint a Lázadó Krisztus a 93. és 94. oldalon van. Ezek az oldalak azonban hiányoztak a kötetből. „Csak hosszas keresés után, a kötet 252. és 253. oldalai között találtam meg — írja levelében — és még ott is fordítva bekötte, valószínűleg azért, hogy az avatatlannak ne találhassanak rá egyikönnnyen. Ez a magyarázata annak is, hogy a lapok tetején a 93. és 94. lapszám is felfordítva olvasható. Apuka, úgy látszik, ebben az időben nem találhatta véssmentesnek a beírottakat...”

A vers alatti dátum mellé írt „ebédnap” szóra is van magyarázat. A fiatal diákköltő egyetemi hallgató korában minden szerdán ebédvendége volt Tardos-Taussig Ármirnak. Egyre mélyülő barátságukról tanúskodnak az emlékkönyv öt esztendővel későbbi József Attila-sorai is a Los Angelesből érkezett levél harmadik fénymásolat mellékletén:

„Kedves Ármir Bátyám, Pestről leszaladtomban szerettem volna meglátogatni, de hát nem sikerült. Így is szívélvesen üdvözlöm a viszontlátásig.
Szeged, 1929. febr. 3.”

Alatta Tardos-Taussig Ármir két igen elhalványult sora, amelyből az betűzhető ki, hogy József Attila 1932. december 23-án, egy akkor rendezett kiállítás alkalmából meglátogatta öreg barátját.

A nagy messzeségből érkezett híradás — azt hiszem — még vonzóbbá és előbbé teszi a fiatal forradalmár-költő arcát, valamint Tardos-Taussig Ármirét is.

Magyar-Bászló